

§tudentombudet

Årsrapport
2022

AV:

MARIANNE HØVA RUSTBERGGARD

Universitetet i Oslo (UiO) er pålagt å ha studentombud tilgjengelig for alle sine studenter, i henhold til universitets- og høyskoleloven § 4-17:

- (1) *Styret skal sørge for at alle studenter har tilgang til et studentombud.*
- (2) *Studentombudet skal gi råd og hjelp i saker knyttet til deres studiesituasjon. Studentombudet kan ikke instrueres i sitt virke. Studentombudet har taushetsplikt, jf. forvaltningsloven §§ 13 til 13 e.*
- (3) *Departementet kan gi nærmere forskrift om studentombud.*

Studentombudet ved UiO var i 2022 også tilgjengelig for studentene ved åtte andre utdanningsinstitusjoner via avtaler om samarbeid om studentombudstjenester.[1] Denne rapporten tar kun for seg henvendelser fra studenter og andre med tilknytning til UiO.

Videre inneholder rapporten en analyse av de viktigste utfordringene og problemstillingene som har vært relevante i året som har gått, samt en oversikt over annen aktivitet.

Antall henvendelser fra studenter ved UiO er på et stabilt nivå sammenlignet med tidligere.

Marianne Høva Rustberggard

Foto: Yngve Vogt (UiO)

[1] Samarbeidsavtalen inkluderer følgende studiesteder: Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Forsvarets høgskole, Kunsthøgskolen i Oslo, Lovisenberg diakonale høgskole, MF vitenskapelig høyskole (fra 2023), Norges musikkhøgskole, Oslo Nye Høgskole og Politihøgskolen

01 HENVENDELSER

Studentombudet mottok 192 henvendelser som gjaldt UiO i 2022. Det er på nivå med tidligere år. I tillegg mottok vi 10 henvendelser fra studenter ved andre utdanningsinstitusjoner, enn de som dekkes av samarbeidsavtalene. To henvendelser ble avvist i 2022, men ellers har samtlige fått veiledning, bistand eller annen hjelp.

Studentombudet tar imot henvendelser når som helst i en eventuell prosess; før, under eller etter. Vi har ikke avgjørelsesmyndighet, utover å eventuelt avvise studenter. Vårt mål er å bidra til rettferdighet, men ikke fordeler, for studenter som tar kontakt. Vi tilstreber å ikke konkurrere med universitetets veilednings- og informasjonsplikt. Studentene bør derfor ha en grunn til å kontakte oss, fremfor sitt fakultet.

I de fleste henvendelsene gis veiledning om hvordan studenten best kan ivareta sine interesser i en oppstått situasjon. Utgangspunktet er å gjøre studentene i best mulig stand til å selv håndtere sin sak. Der hvor vi likevel finner grunn til å involvere oss, fører det til at saken løses lokalt, eller kommer inn i korrekt saksbehandlingsspor, med svært få unntak. Hovedfokuset er å påse at saksbehandlingen (prosessen) er korrekt, herunder at studentenes rettigheter ivaretas. Dette innebærer at vi i all hovedsak ikke involverer oss i saker/deler av saker, hvor faglig eller forvaltningsmessig skjønn er tema. Eventuell overprøving av skjønn, er ivaretatt av klageorganer, og adgangen til klage på karakter. Dersom opplysning om lover og regler kan bidra til å løse saken, gis dette for å hindre unødvendig bruk av ressurser, selv om det gjelder forvaltningsmessig skjønn.

I 2022 har de sakene vi har involvert oss i handlet om følgende:

- Sak hvor student ønsket å benytte oss som anonym varslingskanal
- Henvendelse til Kunnskapsdepartementet vedrørende tolkning av universitets- og høyskoleloven § 3-5 e,[2] om godkjenning fra annen utdanningsinstitusjon *
- Tolkningen av UiOs forskrift om studier og eksamener § 4-4, tredje ledd, og uenighet mellom administrasjonen og faglige ansatte om en students oppgave var å anse som levert eller ikke
- Avklaring rundt rett klageinstans for student fra Ukraina som hadde fått avslag på søknad om stipend
- Ekstra saksbehandlingsledd og følgelig lang saksbehandlingstid i sak om mistanke om fusk
- Manglende begrunnelse og informasjon om klageadgang i tilretteleggingssak
- Tolkningen av universitets- og høyskoleloven § 3-11 om vitnemål og karakterutskrift
- Lokale regler på fakultet, som var i strid med tilretteleggingsplikten etter universitets- og høyskoleloven
- Mangelfull saksbehandling av tilretteleggingssak
- Avklaring rundt uttelling av praksis uten veileder tilstede

Studenten(e) sakene gjelder, må samtykke til at vi involverer oss, og kan stoppe en sak underveis. Av hensyn til konfidensialitet, har vi begrensede muligheter til å gå ytterligere i detalj.

*

I saken ba vi Kunnskapsdepartementet uttale seg om rekkevidden av universitets- og høyskoleloven § 3-5 e. Nevnte bestemmelse gir studenter rettskrav på godkjenning av utdanning fra høyere utdanningsinstitusjoner i Norge, forutsatt at vilkårene i bestemmelsen er oppfylt. Saken gjaldt en student som ba om godkjenning av praksis fra annet studiested. Det var uklart om praksisperioder omfattes av § 3-5 e, altså om studenten hadde rettskrav på å få godkjent praksisperioden sin, forutsatt at bestemmelsens øvrige vilkår var oppfylt. Kunnskapsdepartementet uttalte:

«Praksis som er en integrert del av utdanningen, faller etter departementets oppfatning inn under bestemmelsen, selv om dette ikke konkret er omtalt i lovens forarbeider eller i lovbestemmelsen. Praksisperioden må da oppfylle vilkårene for godkjenning, inkludert de faglige kravene. Det er den godkjennende institusjonen som vurderer dette ut fra de kravene som den setter til sin egen utdanning og praksis. Det er ikke avgjørende om studentene har hatt helt lik praksis som den som gis ved den nye institusjonen, så sant læringsutbyttet er tilsvarende, jf. § 3-5 e andre ledd. Godkjenning skal i så fall skje med «samme antall studiepoeng». Delvis godkjennes kan også gis, hvis forskjellene er så store at det faglige læringsutbyttet av praksisperiodene bare delvis overlapper.»

Årsaken til at vi valgte å søke klarhet i denne saken, var de spesielle omstendighetene knyttet til at praksis er ulønnet, og legger beslag på svært mye av studentens tid. Det er derfor viktig at praksis i sin fulle utstrekning, er faglig begrunnet. Avklaringen kom for sent til at den fikk betydning i den aktuelle saken, men kan komme til nytte i lignende saker i fremtiden.

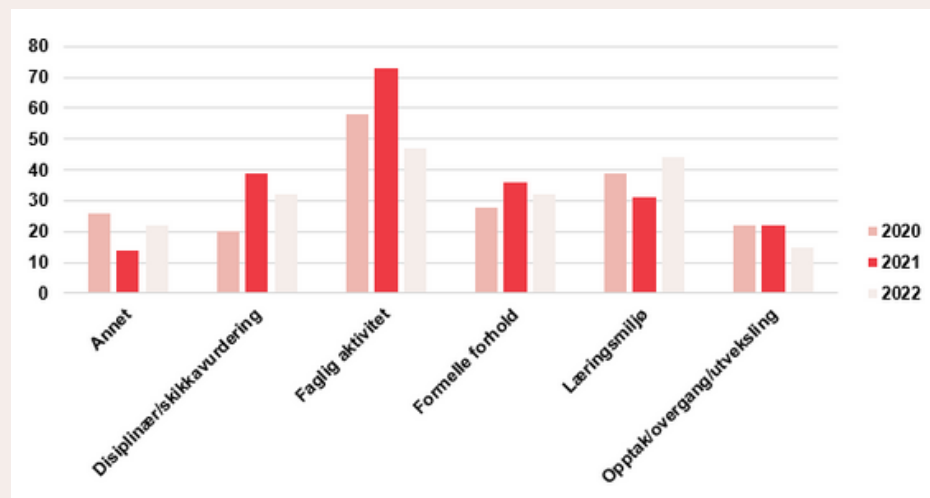
[2] Universitets- og høyskoleloven § 3-5 e:

- «1) Universiteter og høyskoler som tilbyr akkrediterte studier etter denne loven, skal, etter søknad fra enkeltpersoner, godkjenne beståtte studier, emner, fag, eksamener eller prøver fra andre utdanningsinstitusjoner som er regulert av denne loven, som del av søkerens studium ved institusjonen, med samme antall studiepoeng. Dette skal skje i den utstrekning de oppfyller de faglige kravene til en bestemt eksamen, et bestemt emne, en bestemt utdanning eller en bestemt grad ved institusjonen
- (2) Godkjenningen er en faglig vurdering av om studenten har oppnådd et bestemt faglig nivå. Det innebærer at læringsutbyttet må tilsvare det som kreves for tilsvarende emner for det aktuelle studiet ved institusjonen. En slik godkjenning innebærer at studenten ikke må ta tilsvarende eksamen, emne, utdanning eller grad på nytt
- (3) Institusjonen som godkjenner, skal sikre at det ikke gis dobbel uttelling for samme faginnhold innenfor samme grad.»

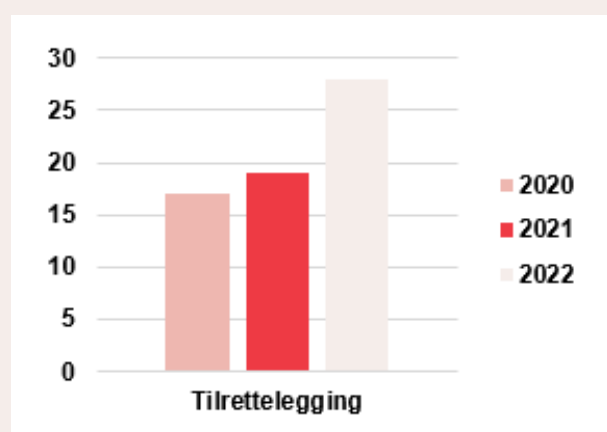
01.1 HENVENDELSER PER KATEGORI

Henvendelser plasseres i én hovedkategori, ut fra en vurdering av hva som er hovedinnholdet i henvendelsen. Ofte er problemstillingene sammensatte. Vi benytter følgende kategorier:

Hovedkategori	Tilhørende underkategorier
Disiplinær/skikkasaker	Mistanke om fusk, skikkavurdering, merknad på politiattest, og andre saker om mulig utestengelse/bortvisning
Faglig aktivitet	Undervisning, pensum, eksamen, inkludert adgang, gjennomføring, begrunnelse, sensur og klagesensur, veiledning
Formelle forhold	Studieprogresjon/permisjon, antall eksamensforsøk, semesterregistrering/semesteravgift, personvern, vitnemål/karakterutskrift, og andre bekreftelser
Læringsmiljø	Tilrettelegging, egen eller andres adferd/opptreden, fysisk læringsmiljø, og psykisk/psykososialt læringsmiljø
Opptak/overgang/utveksling	Masteropptak, overgang til ny studieordning, utveksling, opprykk/fritak fra/innpassing av emner, andre opptak

Figur 1: Antall henvendelser per hovedkategori for 2020, 2021 og 2022

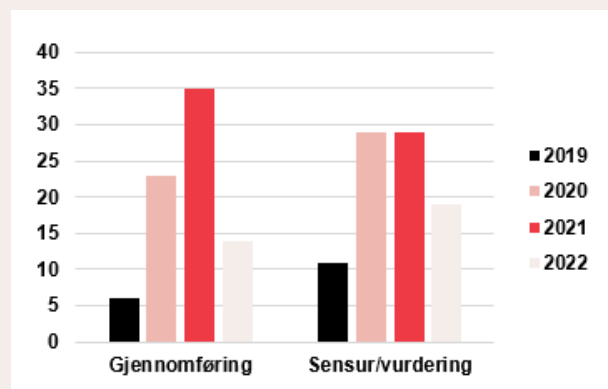
Økningen i kategorien «Læringsmiljø» skyldes en økning i antall henvendelser om tilrettelegging av studier eller eksamen, og blir omtalt nærmere under Figur 2. Det er en vesentlig nedgang i antall henvendelser knyttet til faglig aktivitet, sammenlignet med 2020 og 2021, og under Figur 3 vises utviklingen i de to største underkategoriene fra 2019 til og med 2022. Det er også en liten nedgang i henvendelser fra studenter mistenkt for fusk, eller hvor det er meldt tvil om en student er skikket til det yrket vedkommende utdanner seg til. På grunn av vår uavhengighet, har vi ikke innsyn i universitetets systemer, og rapporterer derfor uavhengig av antallet faktiske saker innen fusk og tvilmeldinger på UiO.

Figur 2: Antall henvendelser om tilrettelegging i 2020, 2021 og 2022

Henvendelser om tilrettelegging er varierte, og kan være kompliserte. I disse sakene hjelper vi studenten med søknad og/eller klage, og i enkelte saker må vi ta kontakt med det aktuelle fakultetet for å påse at det gis korrekt informasjon om adgangen til å klage. Flere av sakene handlet om ønsket digital undervisning, med henvisning til at det ble gitt under koronapandemien. Vi så også flere saker relatert til fødsel eller omsorg for barn. Universitets- og høyskoleloven § 4-3 d, tredje ledd, hjemler nå en eksplisitt rett til tilrettelegging for denne gruppen, selv om det også gjaldt tidligere.

Vi har også registrert at det enkelte steder er lokale regler hvor det er risiko for at retten til tilrettelegging innskrenkes, ved at det f.eks. angis «nulltoleranse» for fravær fra obligatorisk aktivitet, eller hvor det stilles vilkår for å få utsatt frist på masteroppgaven. Det skal gjøres en individuell vurdering i hver enkelt sak, og avslag på tilrettelegging kan påklages.[3]

[3] Jf. forvaltningsloven § 2, første ledd, bokstav b, om definisjonen av enkeltvedtak

Figur 3: Antall henvendelser om gjennomføring og sensur/ vurdering i 2019, 2020, 2021 og 2022

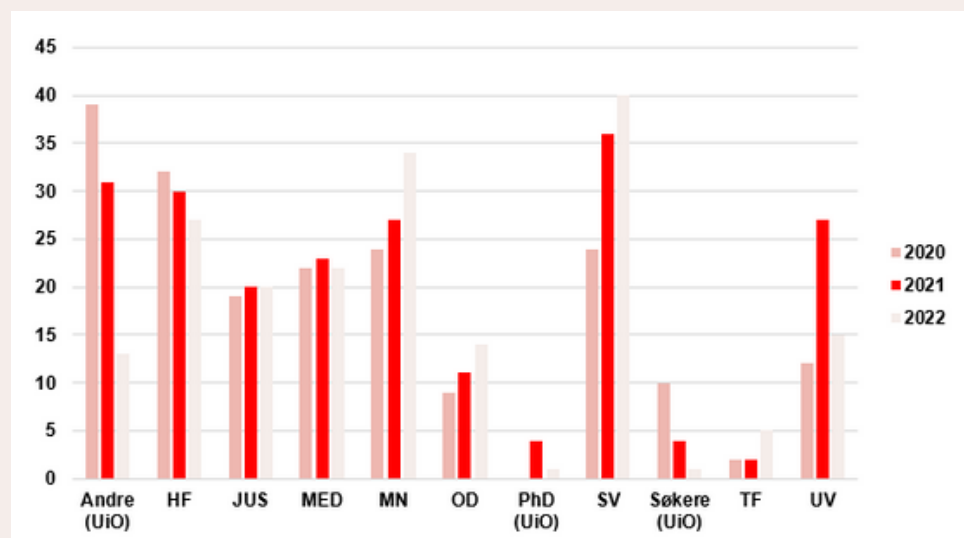
Det er en nedgang i saker hvor studenter henvender seg i forbindelse med at de har eller har hatt utfordringer med gjennomføring av en faglig aktivitet. Årsaken er i all hovedsak knyttet til koronapandemien, og en økning i antall henvendelser om eksamensform i 2021. Det er også en nedgang i henvendelser om hvordan eksamener og oppgaver har blitt sensurert/vurdert ved UiO. En del av sakene handler om muntlige, ikke-etterprøvbare vurderinger, hvor rettssikkerheten er svak,[4] og en god del henvendelser er knyttet til

sensureringen av større skriftlige arbeider (masteroppgaver). Fire av henvendelsene handlet om forsinket sensur. De fleste problemstillingene ble avklart med studenten, og noen fikk hjelp til klage på formelle feil ved gjennomføringen av den faglige aktiviteten, eller ved sensureringen.

01.2 TILHØRIGHET PER FAKULTET

Henvendelser blir knyttet til hvilket fakultet studenten tilhører. Dersom studenten hører til flere fakulteter, føres det fakultetet som saken gjelder. I kategorien «Andre UiO» er studentens fakultetstilhørighet ukjent, eventuelt er det ansatte eller tillitsvalgte som tar kontakt med oss. Vi innhenter ikke bekreftelser på studentstatus, og etterspør ikke informasjon om fakultetstilhørighet med mindre det er relevant for saken. Dette for å ivareta studentens anonymitet, og for å gjøre kontakten med oss enkel og ubyråkratisk.

[4] I Forskrift om studier- og eksamener ved UiO § 6-2, annet ledd, er hovedregelen at det skal være to sensorer ved muntlig eksamen

Figur 4: Antall henvendelser per fakultet

Det er en økning i antall henvendelser fra studenter på Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet (MN). Av henvendelsene fra studenter på MN, er ni fra studenter på Farmasøytisk institutt. Rundt halvparten av henvendelsene som gjelder Det samfunnsvitenskapelige fakultet (SV), er fra studenter på Psykologisk institutt. Det er generelt og forholdsvis flere henvendelser fra studenter på profesjonsstudier, se også antall henvendelser fra studenter på Det odontologiske fakultet (OD), og Det medisinske fakultet (MED), i forhold til antall studenter.[5] Rundt en tredjedel av henvendelsene fra studenter på HF, er om mistanke om fusk, og i all hovedsak på exphil.

Økningen i henvendelser fra studenter på SV, kan ellers delvis knyttes til økningen i henvendelser om tilrettelegging. På SV og MN har vi over tid registrert en noe uklar rollefordeling mellom institutt og fakultet, som i noen saker har ført til unødvendig lang saksbehandlingstid, se punkt 2.1. under. Det er en kraftig nedgang i henvendelser fra studenter fra Det utdanningsvitenskapelige fakultet (UV), og vi knytter det til nedgang i henvendelser fra studenter, hvor det er meldt tvil om deres skikkethet, og til nedgangen i henvendelser som handler om gjennomføringen av en faglig aktivitet. Nedgangen i henvendelser fra «Andre UiO», skyldes i all hovedsak at vi i større grad har kjennskap til hvilket fakultet saken gjelder.

[5] HF: ca. 5500 studenter, JUS: ikke oppgitt på nettsidene, MED: 2110 studenter, MN: ca. 6000 studenter, OD: 360 studenter og 45 spesialistkandidater, TF: 322 studenter, og UV: 3475 studenter

02 ANNEN AKTIVITET

Studentombud Marianne Høva Rustberggard er valgt styremedlem i European Network of Ombuds in Higher Education (ENOHE).[6] Utover deltakelse i styremøter, fulgte også oppgaver i planleggingskomiteen for ENOHE-konferansen i Athen i juni 2022. Vi deltok på konferansen, og holdt en presentasjon med tittelen «Ombuds as Agents for Change».

Vi deltok også på studentombudskonferanse i Bergen, og arrangerte et dagstreff for studentombudene i Norge i oktober, hvor seksuell trakassering og #metoo var på agendaen. Et utfyllende liste over aktiviteter følger under punkt 2.4.

I oktober 2022 deltok vi på programseminar med Enhet for intern revisjon (EIR). I Mandat for Studentombudet ved UiO, står det følgende:

I likhet med EIR, kan studentombudet på eget initiativ, fremme saker for Universitetsstyret. Studentombudet vil kunne være en viktig bidragsyter i å informere om deler av det interne kontrollsystemet ved UiO. Det er derfor viktig at leder for EIR holdes orientert om vesentlige problemstillinger i ombudets arbeid.

Vi har gitt innspill til EIR sin årlige risikovurdering. For 2022, spilte vi inn temaer som vi gjengir i punkt 2.1. til og med punkt 2.3.

02.1 EKSTRA SAKSBEHANDLINGSLEDD OG UKLAR ROLLEFORDELING MELLOM INSTITUTT OG FAKULTET

Med saksbehandling mener vi i all hovedsak vedtak og klage på enkeltvedtak, f.eks. søknad om tilrettelegging, herunder utsettelse på innleveringsfrister, behandling av saker hvor det er fattet vedtak om tap av studierett, godkjenning av annen utdanning, fjerde eksamensforsøk, klage på formelle feil og lignende. Å ha anledning til å klage på enkeltvedtak, er en viktig rettssikkerhetsgaranti i forvaltningen. I de fleste saker er det avgjørende for studenten at de avgjøres og overprøves så raskt som mulig. Saker skal avgjøres uten ugrunnet opphold, og dersom et vedtak opprettholdes etter klage, skal saken «så snart den er tilrettelagt» sendes til klageorganet.[7]

[6] www.enohe.net

[7] Jf. forvaltningsloven § 33, fjerde ledd: «Blir det ikke truffet avgjørelse som nevnt i annet ledd [medhold i klage], skal sakens dokumenter sendes klageinstansen så snart saken er tilrettelagt.»

På UiO er klageorganet Nemnd for studentsaker. [8] Vår erfaring er at en rekke klagesaker mister sin praktiske betydning før de er endelig avgjort i nemnda. Det er i seg selv en utfordring, og kan føre til forsinkelser i studiene. Vi har over tid registrert at hvordan universitetet har organisert saksbehandlingen, likevel kan føre til ytterligere forlenget saksbehandlingstid. Fakultetene har ulik organisering av saksbehandling. I flere tilfeller hvor et institutt har opprettholdt sin vurdering etter at studenten har klagt på et vedtak, sendes saken til, eller via fakultetet. Sakene kunne gått rett til Nemnd for studentsaker, eventuelt med kopi til fakultetet. Når vi undersøker saksgangen, er det blant annet vist til at myndigheten til å sende saker til klagenemnda er lagt til fakultetet. Det synes å være en uklar rollefordeling mellom fakultet og institutt, herunder hvilket nivå som skal håndtere hvilke sakstyper og i hvilken utstrekning. Myndigheten til å fatte vedtak, bør følges av myndighet til å sende saken til Nemnd for studentsaker, for å sikre effektiv saksbehandling. Dersom myndigheten er lagt til et institutt, kan eventuelt kopi av saken sendes til fakultetet, slik at de kan vurdere omgjøring i påvente av behandling i Nemnd for studentsaker. Det er særlig viktig i saker som kan miste sin praktiske betydning, dersom saksbehandlingen tar for lang tid.

Vi har også sett eksempler på enkeltvedtak fattet av saksbehandler på instituttnivå, uten at vedtaket kontrolleres faglig eller formelt av en leder, for eksempel i form av signatur i UiOs saksbehandlingssystem Ephorte. Saksbehandleren signerer vedtak alene før utsendelse. Det kan se ut til at det på enkelte institutter er saksbehandlere som har kontorsjefer som nærmeste leder, uten at kontorsjefene har studieadministrativt ansvar, eventuelt studieadministrativt ansvar som en av flere oppgaver.

02.2 SEKSUELL TRAKASSERING

Høsten 2022 ble Studentenes helse- og trivselsundersøkelse (SHoT) presentert, og den viste en tydelig økning i antall studenter som oppgir å ha blitt utsatt for seksuell trakassering. I undersøkelsen fra 2018, var det mulig å lese i rapporten hvem som studentene oppgav som de som trakasserte. Det kunne gi en indikator på omfanget av eventuelle mørketall, sammenlignet med hva som ble meldt inn til Si fra-systemet. Vi har etterspurt informasjon fra SHoT på tilsvarende data for undersøkelsen fra 2022, og fått kjennskap til at det pågår et forskningsprosjekt hos Folkehelseinstituttet om dette, som vil bli presentert senere i år.

[8] Etter lovendring som trådte i kraft i august 2022, endret klageorganet ved UiO navn fra «Den sentrale klagenemnda» til «Nemnd for studentsaker»

Studentombudet har utvidet taushetsplikt, og kan spille en vesentlig rolle for studenter som mener seg utsatt for seksuell trakassering. Det er en forutsetning at saken angår UiO, enten ved at det dreier seg om en av universitetets ansatte eller en medstudent i studiesammenheng. Legalitetsprinsippet må stå fast, det vil si at universitetet ikke kan gå utover lovens rammer i håndteringen av saker. UiO må ivareta rettssikkerheten til studenter som blir beskyldt for seksuell trakassering.

Vi kan ta imot henvendelser uten at vi er forpliktet til å melde fra videre. Som nevnt tidligere, er sakstilfanget til Studentombudet om denne tematikken, begrenset. Det er viktig at studenter er kjent med vårt tilbud. Vi kan veilede studenter som vurderer å varsle, påse at rettighetene til de som varsler blir ivaretatt, og samle innspill og erfaringer fra studenter som velger å ikke varsle. Vi kan også påse at rettighetene til studenter som bli beskyldt for seksuell trakassering ivaretas.

02.3 UTREDNING AV SI FRA-SAKER

Universitetet skal på generelt grunnlag påse at saker opplyses og håndteres forsvarlig. Det er vår erfaring over tid, at studenter som varsler på en ansatt sin adferd, har liten tillit til håndteringen av saken. Forhold som kan påvirke opplevelsen, er følelsen av å varsle til den ansattes kollega, at studietilværelsen er kort, og at maktassymmetrien mellom ansatte og studenter er stor. Det kan også være forhold ved selve håndteringen, som kan påvirke hvordan studenten opplever prosessen, og da særlig knyttet til kontradiksjon og partsinnsyn. Incentivene til å varsle er få, ved at det i saker som gjelder ansatte, er begrensede muligheter til å få kjennskap til om det nyttet å varsle. Konkurrerende hensyn er i spill. UiO har som arbeidsgiver en tydelig omsorgsplikt overfor ansatte, og et ansvar for studentenes læringsmiljø, som ikke er like utfyllende. Det er derfor viktig at bekymringer knyttet til habilitet hos personer som skal håndtere varsler tas på alvor, og at terskelen er lav, for å flytte en sak til et høyere nivå. Det er viktig å opprettholde et prinsipp om armlengdes avstand, som ivaretar de særlige forhold som her er nevnt.

02.4

KRONOLOGISK OVERSIKT OVER FOREDRAG, KONFERANSER OG MØTER

- 10. januar: Innlegg på Velkomstmøte for nye studenter ved Det juridiske fakultet
- 16. februar: Presentasjon for Studentutvalgslederforum (SULF)
- 30. mars til 1.april: Studentombudskonferanse i Bergen
- 21. april: Fremleggelse av årsrapport 2021 for IDF på UiO
- 8. til 10.juni: Deltakelse og innlegg på ENOHE-konferanse i Athen
- 20. juni: Møte med Skikkanettverket på UiO om å veilede studenter ut av studiet
- 27.juni: Presentasjon for nytt arbeidsutvalg ved Studentparlamentet ved UiO
- 11.august: Presentasjon for nye studenter ved Det odontologiske fakultet
- 15. august: Innlegg på Velkomstmøte for nye studenter ved Det juridiske fakultet
- 17. august: Deltakelse med stand på «UV-dagen» for nye studenter ved Det utdanningsvitenskapelige fakultet
- 26. august: Temamøte med Likestillings- og diskrimineringsombudet ved UiO
- 8. september: Deltakelse på fremleggelsen av Studentenes helse- og trivselsundersøkelse
- 13. september: Møte med Si fra-nettverket på UiO
- 28. september: Mini nettverkskonferanse med studentombudene i Norge på Teams
- 10. oktober: Stand på Verdensdagen for psykisk helse, etter initiativ fra Det humanistiske fakultet
- 11. og 12. oktober: Planseminar med Enhet for intern revisjon
- 26. oktober: Arrangerte og deltok på Studentombudskonferanse
- 27. og 28. oktober: Deltok på Nasjonal skikkethetskonferanse i Drammen

Studentombudet blir invitert til møter i Læringsmiljøutvalget ved UiO, og deltar ved anledning. Vi har også hatt møter med tidligere og nytt Hovedverneombud ved UiO.

03 ORGANISASJON

Studentombudet ved UiO besto ved årsslutt av 2,75 årsverk, mot opprinnelig vedtatt 2 årsverk. Det er ekstern finansiering for 1,1 årsverk via samarbeidsavtaler om studentombudstjenester.

Studentombudskontoret er fortsatt i 6. etasje i Lucy Smiths hus, samlokalisert med EIR, og Vitenskapsombudet ved UiO. Det er ikke jobbet med annen lokalisering i 2022.

Frist for å fornye samarbeidsavtalene med syv av de andre utdanningsinstitusjonene gikk ut 31.12.2022. Samtlige har fornyet avtalen for fire nye år, det vil si fra 2024 til og med 2027. Norges idrettshøyskole har en egen avtale. I tillegg signerte vi avtaler med to nye høyskoler før årsslutt: MF vitenskapelig høyskole og Barratt Due musikkinstitut.

Studentombudet ved UiO har i 2023 vært operativt i 10 år, og dekker nå til sammen 10 utdanningsinstitusjoner.

